

A határ rendjéről

A Minisztertanács 40/1974. (XI. 1.) számú rendelete feltehetően határozta meg a határőrségnek a három feladatára — határőrzet, határforgalom ellenőrzése, határrend fenntartása — vonatkozó köteleseit és jogait. A rendelkezés teljes ismertetésére természetesen nem vállalkozhatunk. A határrenddel összefüggően azonban, a lakosságra vonatkozó előírás szükségessé ismerteti, mivel első sorban tájékoztatás, néha figyelmeztetés vagy itasság miatt a múlt évben is több helyi lakos határrendszert követett el.

A határrendről feltétlenül szükséges tudni, hogy a határvonal mentén a nemzetközi szerződés rendelkezésének megfelelő, de legfeljebb 5 méter szélességű területsávban mezőgazdasági művelés nem folytatható, a honvédelem és a határőrzet céljait szolgáló, valamint a határon átnyúló, vagy átvezető építmények és műtárgyak kivételével létesítmények nem állhatnak.

Továbbá — szól a rendelkezés —, a határvonalától számított 50 méter szélességű területsávban csak olyan növények termesztődhetnek, amelyek nem nőnek 60 centiméternél magasabbra.

Arról van szó ugyanis, hogy az áttévedések, tiltott

határátlépések, csempészes és külföldre szökés megakadályozására, a határ szilárd őrzetéhez szükséges a határvonal láthatóságának biztosítása is. Ezt a feltételt a határőrség számára azonban több gazdaság csak részben biztosította az elmúlt évben is. A határrend ilyen formában történő megértése esetében — a rendelkezés szerint — a határvonal láthatóságának biztosítása céljából, a határnyiladékokban a látást zavaró növényzet eltávolításáról a területileg illetékes helyi, tanács végrehajtó bizottságának kell gondoskodnia.

A Magyar Népköztársaság államhatárának őrzetéről szóló rendelet 11. paragrafusa szerint az államhatár közelében tartózkodó személyek kötelesek olyan magatartást tanúsítani, hogy ne sértsék vagy veszélyeztessék a szomszédos állam területét, az ott tartózkodó személyeket, és az ott levő javakat, illetőleg a nemzetközi jog által védett egyéb érdekeket.

Elsősorban a határon tartózkodók, illetve az ott lakók részéről az előző években is számos esetben fordult elő, hogy egyesek munkák közben tájékozatlanság, figyelmetlenség, vagy itasság miatt áttévedtek Jugoszláviába.

Előfordult, hogy a határvonal

nál párhuzamosan, vagy a határ irányába közlekedő egyik-másik lovas kocsi azért tévedt át Jugoszláviába, mert a hajtó a szekéren elaludt. Különösen nyáron gyakori, hogy a határ közelében legelő, rosszul kipányvázott, felügyelet nélkül hagyott állatok Jugoszláviába kóborolnak át. Ennek aztán általában olyan következménye is van, hogy a tulajdonos a határon átköborolt állatait után Jugoszláviába fut, hogy visszatérje őket. Mezőgazdasági repülő, növényvédő helikopterek, vitorlázó gépek a pilóták figyelmetlensége miatt szoktak Jugoszlávia légterét megsérteni.

A helyi határközi vegyes bizottságok magyar és jugoszláv tagjai minden határrendszertési esetet a kölcsönös megértés, a nemzetközi egyezmény alapján rendeznek. Öröndetes — állapították meg a bizottságok —, hogy a magyar-jugoszláv határon a határrendszertések évről évre csökkennek. Persze éppen a múlt év végén a tárgyaló felek azt is kénytelenek voltak megállapítani, hogy mind a magyar, mind a jugoszláv állampolgárok áttévedése, a légtér megsértése stb. figyelmetlenségből és állampolgári felelősségteljesítésből következnek be.

S bár az áttévedt személyeket, átköborolt állatokat rövid idő után kölcsönösen visszaadják, a határrend fenntartását mindkét fél a lakosság felvilágosításával, a határőrzet szilárdításával és más preventív intézkedésekkel a követelményeknek megfelelően fogja biztosítani.

Gazsó Béla

A várostörténet forrásai: a címtárak

A Somogyi-könyvtár felhívása

József Attila 1923-ban Jolán néniének küldött levelében azt írta, hogy járt a Szent Mihály u. 6. alatt, de nem talált otthon senkit. Kinek járt? Csak az 1921. évi szegedi telefonkönyv átböngészésével deríthetjük ki, hogy Böhm Sándor gabonakereskedőnél, aki a költő gyámjának, Makai Odónnak lehetett rokona.

Mi volt Móra Ferenc telefonszáma? Amíg a Szegedi Napló Dugonics tér 12. sz. alatti házában lakott: 16-33; amikor a Kölcsey u. 10. alá költözött: 13-68. Ez persze, csak kuriózum, nem lényeges adat. De fontos a helytörténeti kutatás számára, hogy egy-egy neves embere ekkor vagy akkor hol lakott. Pl. az előbb említett 1921-i telefonkönyvből derül ki, hogy a magyar munkásmozgalmat derék úttörője, a száz év előtti híres hűtlenségi pör vádlottja, Heckmann István (1850—1937) akkoriban a Pusztaszeri u. 22. sz. alatt, sógora és harcostársa, Héger Mihály pedig a Pulz u. 7. alatt lakott. Kovács Péter — a Szántó Kovács János mozgalmában részt vett, vásárhelyi cipész, Csorba Mária férje, a vértanú ifj. Kovács Péter apja — a Szaty-maz u. 5-ben. Marosán Milán az Új tér 5. alatt. S így tovább.

Ezekből derül fény történelmi, irodalmi, művészeti emlékhelyeinkre is. Ha olykor hitelesen akarjuk megjelölni egy-egy nagy emberünk szülőházát, lakóházát, rendszerint ezeknek a címtáraknak tanúságához vagyunk

kénytelenek folyamodni. Ha majd hatékonyabbá válik a szegedi helytörténeti kutatás, ami a tervezett városmonográfia föltétele, szükség lesz üzemtörténeti, utcátörténeti, sőt háztörténeti (műemléktörténeti) vizsgálódásokra is. Ezek ugyan nem nélkülözhetik a levéltári búvárkodást, de nyomrávivőnek, okleveles források híján pedig pótolhatatlan fogódzónak — hírlapok mellett — éppen ezek a címtárak, telefonkönyvek, útmutatók, kompasszok, almanachok nélkülöznek. Különböző nevük ellenére közös bennük, hogy egy-egy időpontban felsorolják a város intézményeit, gyárait, hivatalait, a szakmák képviselőit stb. Ezek összevetésével a változások tanulságos képe bontakozik ki egy-egy részletkérdés vizsgálója előtt.

A néprajz is nagy hasznát veszi, főként a kismesterségek kutatásában. A régi címtárak név szerint felsorolják pl. a fazekasokat, hajóácsokat és hajóépítőket, halászsokat, papucsszökeket, pipamészökeket, sertés-, borjú-, és juhvagókat, szappanfőzőket, szalámikészítőket, szűrszabókat, talicsakészítőket, tímárokat, zsidóbuszokat, zsidóválogatókat. Ki gondolná pl., hogy 1983-ban még 26 zsidóválogató dolgozott Szegeden! Ugyanakkor 14 talicsakészítő, három szűrszabó, 26 szappanfőző. 1883-ban szalámikészítőket gyártottak Szegeden.

Lauszeits és Stojkovits. (Gyárak a mai Mikszáth Kálmán utcában volt.) Pick Márkus, Feketesas (ma Bajcsy-Zsilinszky) utca, saját ház. Kiss Márton, Budapesti (ma Kossuth Lajos) sugárút 42. Szemmary Ferenc, Budapesti sugárút 34. Lippai Nagy István, Pulz u. 12. Vas János, Teleki u. 13.

A kihalt paszomántos mesterség képviselői 1896-ban: Barcza György, Szent-háromság (ma Hunyadi Já-

nos) utca 3. Frankel Jakab, Ipar u. 1. Kálló Antal, Ipar u. 13. Az utóbbi: Juhász Gyula anyai nagyapja! Egyébként Juhász Gyula nagybátyja, a nevezetes asztalosmester, Juhász György, akinek műhelye a költő Forgácsillat című versét ihlette, az 1883. évi címtárban majd egész oldalas hirdetésben közli készítményeit:

Juhász György asztalos Szegeden, felsőváros, Teleki utca, saját házában, különösen ajánlja nagyválasztékú szilárd anyagból és száraz fából készített minden nemű fenyő flóderozott szoba- és konyha-bútorokat, nagy mángorlókat a legújabb nyosabb árak mellett. Bármily nagyságú ajtók és ablakok készen kaphatók.

Mindenféle nagyságú fenyő- és keményfa koporsókban nagy rakomány tartók leszállított árak mellett. Fenyőzett bútorokból szintén készletet tartok. Elvállalok mindenemű asztalos munkák gyors és pontos elkészítését.

A Somogyi-könyvtár birtokában az első ilyen címtár az 1883-ban megjelent Szegedi kalauz, az utolsó pedig az 1947-ben kiadott Szegedi kompassz. (Bizony, jó volna, ha most is készülné legalább évtizedenként ilyen munka tájékoztató és jelenben, történeti forrásul az utókornak.) E két időpont között még a következő évekből vannak hasonló jellegű kiadványok:

1896, 1911, 1913, 1918, 1921, 1927, 1930, 1933, 1934, 1937, 1938, 1942.

Ha valakinek a birtokában a fenti éveken kívül megjelent hasonló kiadvány (címtár, útmutató, helyi telefonkönyv stb.) volna, kérjük, ajánlja föl adományul vagy megvételre a helytörténeti forrásanyag gyűjtőhelyének, a Somogyi-könyvtárnak.

Péter László

Magyar jégelhárító rakétaszolgálat

Dr. Wirth Endre, az Országos Meteorológiai Szolgálat főosztályvezetője a szervezés alatt levő magyar jégelhárító szolgálat szakértője elmondotta, hogy a magyar meteorológiai szolgálat szovjet segítséggel készült fel a jégkarak — legalább részben — elhárítására. Mindezekelőtt meg kellett ismerni a jégképződés tudományos alapjait. A szovjet szakemberek ezen a téren igen elmélyült és eredményes kutatómunkát fejtettek ki. A jégképződés elmélete szerint a felhőben kialakul egy góc, mégpedig ott, ahol sok a víz. Sok ilyen góc is képződhet egymás mellett, ezekben a folyadékcspepek között egy vagy néhány megfigy, mozgásba jön, ütközések alakulnak ki a vízcseppekkel, amelyek fokozatosan ráfagynak a jégsemcsék felületére. Így módon alakul ki az öt milliméter fölötti rögöcske. Ennek a gócnak vagy gócnak a kialakulását igyekeznek a szakemberek megakadályozni. A szovjet módszer szerint előbb radarrel figyelik a felhőket és így állapítják meg, mely részre kell juttatni az elhárító szerkezetet. A radar ugyanis csatlakoztatva megtalálja a gócot, amelynek fizikai állapotát a felöltött vegyi anyag jó hatással megváltoztatja.

A magyar rakétás jégelhárító szolgálat felszerelésére már megtörténtek az első lépések. A Maszporintorg szovjet külkereskedelmi vállalat és a magyar Tesco szerződést kötött, ennek értelmében radarszerkezeteket és speciális rakétákat szállított be a magyar meteorológiai szolgálat. Kétféle rakétatípus működik, az egyik szerkezet súlya 4 kg és 4500 méteres magasságig használható, a másik ennél nagyobb, 2,10 méter hosszú rakétatest, amely 40 kilogrammot nyom és 9000 méteres magasságig vehető be a jégfelhők ellen. Az ország területén a szovjet szakemberek segítségével 11 elhárító állomást rendeznek be. Az első a Baranya megyei Baksán, már fel is épült. A körzet radarközpontját a Tenkes-hegység helyezett el, ez a körzet egy 100—150 ezer hektáros terület „betekintését” teszi lehetővé.

A szakemberek egyszerre állítják majd munkába az összes többi állomást, s erre még egy-két évig várni kell. A szovjetunióbeli tapasztalatok ismeretében arra számítanak, hogy a jégkarak 75—80 százalékát el tudják majd hárítani. Tehát az elhárító rendszer kifizeti a beruházási költségeket.

Magyarországon az elhárító rakétarendszerrel öt éves kísérletsorozatot végeznek, és ezután szinte menetrendszerű pontossággal „fogadják” majd a jégfelhőket.

FEKETE GYULA

A fiú meg a katonák

55.

Csak most nézett figyelmesebben arra: persze, hogy ott is vibrál az egész látóhatár a torkolat-tüzekről. És ez a vibrálás már messze elnyúl, messze, a háta mögé.

„A, az nem létezik — gondolta hitetlenkedve. — En éppen onnan jövök... legalábbis most olyan, mintha... de igen, igen, arrólfelel jövök én, a mögött a lapos tetejű domb mögött, emlékszem, ott bukkolt le a nap. De ez nem létezik, ott nem lehet front. Amerre jártam, front nem volt sehol; észrevettem volna én azt.”

„Úgy van, a Tigris is — jutott az eszébe. — Minek jöttek volna erre, ha a front arra van?”

A hangokon nem lehetett biztosan eligazodni, hallatszik-e hátulról is a dörgés. Olyan erős volt hallgatni a frontját, mintha környes-körül mindenütt ágyúk mennydörögne.

De akárhogy nézte: azok torkolatüzek. Balra, hátul is ugyanúgy vibráltak-lüktettek a fények a látóhatáron, mint szemben előtte, a dombok mögött. Azaz, már szemben egészen halvány a tűzkeször: beleolvad a rózsásan földeregő pirkadatba.

Fázoson összehúzta magát a takarót. Tovább nézelődött, töprengött, s észre sem vette, hogy letisztultak előtte a hajnali szürkületben a dombokdalak, mintha a párázó ködök nyitkáltak volna el őket, úgy eltűntek, mint a katonák.

Előbb csak az tűnt fel, hogy ritkul a tüzelés ideáiról („Elfogyott a lőszer...”), majd amikor oldódott a hajnali homály, és szemét erőltetve kereste az erdőszélen sorakozó tankokat, akkor látta, hogy sehol egy tank, se ágyú, se katonák, semmi. Csak a friss turkálások — becsapódások? — foltjai a szántóföldek egyszínű csikjain.

Erős bírsalmaillatú almát nemesített ki Szergej Kalmukov üzbég növény-nemesítő: a Tien-San hegyei között termő almát japán bírsalmával keresztezte.

A különleges gyümölcs a

száraz hegyi lejtőkön is megterm, mivel a bírsalma igen jól tűri a szárazságot és a hideget, s nem igényel különösebben jó talajt. A fászkák évente csaknem egy métert nőnek.

Különleges gyümölcs

A dübörgés észrevehetően csendesedett, és a torkolatüzek koszorúját már végepp elmosta a reggeli fény. S ahogy a kelő nap valahonnan a dombok mögül felsugárzott, szemben, jobb kéz felől, a dombhajlatban, megjelent egy tank.

Ilyen messziről nem láthatta jól, de biztosan érezte, hogy az T 34-es.

Aztán jöttek, csapatostul. Számolta, de hamar belezavarodott.

Szerencséje volt, a patak miatt kikerülték ezt a részt a tankok. A visszavonulók is, a támadók is.

Füst csapkodott ki a tankok ormányából, jóval előbb, mint a durranást hallotta. De lecsillapodott lassan az ágyúzás, a közeli, és a távolabbi is. Már külön oda kellett figyelnie egy dörrenésre — ez valahol, nem túl messzire történt —, felhőnyi por és füst gomolygott a kövesútról, éppen ott, ahol a patak keresztezi.

A hidat robbantották fel? Megrettent. „Akkor meg hogy megyek át?... Ki tudja, hol van hid legközelebb... és ugyanígy felrobbanthatják azt is...”

A Dunán is felrobbantották a hidakat — jutott az eszébe. — És a Dunánál nem állt meg a front, majd éppen egy ilyen gilisztányi pataknál fog megállni.

„Ha pedig a front átjön a patakon akárhol, ott én is átmehetek.”

Megnyugodott ettől, s megérezte, hogy éhes. Nem kell most már takarékoskodnia az enniivalával. Mert ha a pataknál meg is állna valamiddig a front, akármikor áttutajozik — éjszaka most már nyugodtan: letisztult a domboldal odaát —, és Grisát megkeresi.

Nem látta a kutyát, sehol. Itt volt pedig az imént, itt nyüzszített. Félhet ez a lövöldözéstől. Meg a katonaságtól.

Fütyögött, szölgongatta. De nem jött elő. Bevette magát azóta a kukoricásba.

„Nem is biztos, hogy idegen kutya — gondolta. — Ha ennyire fél. Magyar kutya is lehet, a front elől menekült ideig... Bolond. Hiába menekül, akárhol utólr...”

Nem törődött a kutyával. Ivott a kis üveg-

ből, s összedelődözött, utra készen összehajtogatta a takarót is.

Rossz kutya ez. Sohasem volt ragaszkodó igazán.

Délutánban a felrobbantott híd helyén már állt a hadihíd, és végevárhatatlanul özönlöttek rajta a járművek.

Hamar megbarátkozott a híddörzséggel. Erdekeltődött Grisa felől is, meg Palkóvnyik Szinyicin felől is. De ezek egyiküket sem ismerték.

Igaz, ezek közatonák, nem ismerhetnek mindenként. A parancsnokuknak is csak két stráfa van.

Pedig itt kell lenni Grisáknak valahol, mert Berlinbe mennek ezek is, azt mondják. És ha ez az út visz Berlinbe, csak ezen jöhetnek Grisák.

Amikor a menet egy percre megszakadt, az örök megengedték, hogy átszaladjon a hídon. Most is az árok külső partján gyalogolt, szembe a vonulókkal. De most feltette a leven-tesapját. Köszönt is, néha, nehogy azt gondolják róla, hogy német.

— Zdrászt!

Amikor a sorompóhoz ért — sorompó volt, csakugyan, nem gémeskút, pedig sehol a környéken vasúti pálya —, egy géppisztolyos megállította.

Megemelte az öklét, úgy köszönt a géppisztolyosnak.

— Zdrászt!

— Kuda palgyos?

— Damój!

— Tű magyar?...

— Dada. Magyar. Ja magyar.

— Átkuda znájis tú paruszki?

— Jaznájú...!

Magyarázta aztán, hogy Grisától tanult, s rögtön megkérdezte, nem ismerik-e Grisát. Vagy Polkovnyik Szinyicint. De, érdekes, ezek sem ismerték.

Szerette volna még azt is megkérdezni, milyen sorompó ez, és miért kell hozzá őrség. Mert a zebra-síkosra festett őrbódékról látta, hogy máskor is őrzik a sorompót, nemcsak ilyenkor, ha a front átvonul. És hátrább, az épületeknek is kaszánya formájuk volt.

De ezek nem barátkoztak.

— Nu pasli — intett a katonák. — Dava, dava.

„Azért a prémsapokban csak más volt — gondolta, amikor áthaladt a sorompó alatt. — Míg az a sapkám megvolt, azért másképpen beszéltek velem. De még a civilek is...”

Visszanézett: csakugyan, milyen sorompó ez? S akkor látta meg oldalát a táblát:

MAGYARORSZAG.

(Vége.)